

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1919.

Andra kammaren.

Nr 18.

Tisdagen den 25 februari.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 18 och den 19 innevarande februari.

§ 2.

Herr statsrådet *Schotte* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 111, angående försäljning av den kronan tillhöriga holmen Malepert invid Marstrand;

nr 114, med förslag till lag om fondkommissionsrörelse och fondbörsverksamhet samt till lag om ändring i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse;

nr 115, med förslag till lag med vissa bestämmelser om rätt att förfoga över annan tillhöriga fondpapper; och

nr 110, angående anslag till understödjande av biblioteksverksamheten för underbefäl och manskap vid marinen.

Dessa propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 3.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 97, angående anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1919 under fjärde huvudtiteln för bestridande av kostnader, som kunna bliva en följd av uppskjutande tills vidare av de för närvarande pågående arbetena å uppförande av kasernetablissemang för Södra skånska infanteriregementet;

till bankoutskottet propositionen, nr 100, angående understöd från allmänna indragningsstaten åt lantmäteriauskultanten E. G. Wennerströms änka och barn; samt

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 108, med förslag om vissa, för ernående av jämkningar i fördelningen av den kommunala skattebördan erforderliga ändringar i

Andra kammarens protokoll 1919. Nr 18.

förordningen den 28 oktober 1910 angående beviljning av fast egendom samt av inkomst; och

nr 109, med förslag till förordning om spritdrycksaccis m. m.

§ 4.

Vidare föredrogos, men bordlades åter bankoutskottets utlåtande nr 9, jordbruksutskottets utlåtanden nr 12 och 13, andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 1 samt andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 1.

§ 5.

Ang. vissa kommunala val under våren 1919.

Till avgörande förelåg nu konstitutionsutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa föreskrifter i fråga om förrättandet av val av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige under våren 1919, dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om utsträckande till två dagar av vissa valförrättningar under våren 1919, dels ock i anledning av propositionerna inom riksdagen väckta motioner.

Till konstitutionsutskottet hade hänvisats

1:o) en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 36, däri Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag med vissa föreskrifter i fråga om förrättandet av val av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige under våren 1919; och

2:o) en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 76, däri Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga ett propositionen bilagt förslag till lag angående utsträckande till två dagar av vissa valförrättningar under våren 1919.

I samband med dessa propositioner hade utskottet jämväl till behandling förehaft följande till utskottet överlämnade, inom riksdagen väckta motioner, nämligen

i anledning av propositionen nr 36:

dels motionerna i första kammaren:

nr 132, av herr *Antonsson* och

nr 136, av herr *Asplund*;

dels ock motionerna i andra kammaren:

nr 289, av herr *Olsson* i Rösta m. fl.;

nr 290, av herr *Törnkvist*;

nr 296, av herr *Zander*; och

nr 297, av herr *Norman*; samt

i anledning av propositionen nr 76:

dels motionen i första kammaren nr 137, av herr *Schyller*;

dels ock motionerna i andra kammaren:

nr 321, av herr *Lindman* m. fl.; och

nr 324, av herr *Persson* i Fritorp, i vilken sistnämnda motions syfte 41 ledamöter av andra kammaren instämt.

Ang. vissa kommunala val under våren 1919.
(Forts.)

Utskottet hemställde

1:o) att riksdagen, med tillkännagivande att Kungl. Maj:ts förevarande propositioner icke kunnat i oförändrad form bifällas, måtte i anledning av sagda propositioner samt de av herr Antons-son, herr Olsson i Rösta m. fl., herr Törnkvist, herr Zander, herr Norman, herr Schyller och herr Lindman m. fl. i ärendet väckta motioner för sin del antaga vid punkten fogat förslag till lag med vissa föreskrifter i fråga om val under våren 1919 av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige samt av landstingsmän;

2:o) att herr Asplunds motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

3:o) att herr Perssons i Fritorp motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herr *Magnusson* i Tumhult, med vilken herr *Räf* instämt;

av herr *von Zweigbergk*;

av herr *Clason*; och

av herr *Forssell*.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, be-
gärdes ordet av

Herr *Larsson* i Västerås som yttrade: Herr talman! Be-
träffande föredragnings sättet av detta utlåtande tillåter jag mig fö-
reslå, att det under punkt 1) upptagna lagförslaget måtte föredragas
paragrafvis samt att vid föredragning av 1 § debatten måtte få röra
sig om utlåtandet i dess helhet.

Denna hemställan bifölls av kammaren.

Punkten 1:o).

Det av utskottet framlagda lagförslaget.

1 §.

Enligt utskottets förslag skulle paragrafen lyda sålunda:

1 §.

Den valförrättning, som under våren 1919 skal i landskommun
företagas för utseende av kommunalfullmäktige, skall i kommun, vars
invånarantal den 1 januari 1918 översteg 3,000, med de i 3 och 4 §§

Ang. vissa
kommunala
val under
våren 1919.
(Forts.)

angivna undantag utsättas att äga rum å två på varandra följande dagar, av vilka den ena skall vara en söndag.

I sådan kommun varde ock med nyss angivna undantag den valförrättn ng, som skall under våren 1919 försiggå för utseende av landstingsmän, utsatt att äga rum, förutom å den i § 5 mom. 2 c) i förordningen om landsting den 21 mars 1862 åsyftade dag, jämväl å dagen närmast efter eller, efter vederbörande stämmoordförandes beprövande, närmast före sagda dag.

År för val, varom ovan sagts, kommun indelad i särskilda valdistrikt, skola stadgandena i denna § i stället äga tillämpning å varje särskilt valdistrikt, vars invånarantal den 1 januari 1918 översteg 3,000.

Föreskrifterna i denna paragraf hava icke, i annat fall än som i 8 § sägs, avseende å köping, som bildar egen kommun.

Herr Forssell hade i sin ovanberörda reservation föreslagit följande motsvarande stadganden:

1 §.

De val av hela antalet landstingsmän jämte suppleanter, som jämlikt övergångsbestämmelserna i lagen av den 23 december 1918 om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om landsting den 21 mars 1862, skola under 1919 äga rum inom samtliga landstingsområden, skola förrättas söndagen den 15 juni detta år, eller, om kommunalstämma i senare hälften av mars månad med minst två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster så beslutar å annan dag under förra hälften av juni månad. Valet avser tiden fr. o. m. 1 juli 1919 t. o. m. 31 aug. 1922. Tjänstgöringstiden för de landstingsmän och suppleanter, som dessförinnan utsetts, skall utgå den 30 juni 1919, där ej enligt särskilt stadgande tjänstgöringstiden för dem upphört tidigare.

§ 2 = § 1 i utskottets förslag med undantag av att punkten 2 i utskottets § 1 utgår att dennas tredje punkt formuleras sålunda:

År för val, varom i 1:a stycket säges — — — 3,000, samt att i sista stycket § 8 ändras till § 9.

Paragraf 1 i utskottets förslag föredrogs.

Därvid yttrade:

Herr Larsson i Västerås: Herr talman. mina herrar! Jag ber att först få rätta några tryckfel, som i brådskan insmugit sig i detta utlåtande. På sidan 21 näst sista raden i 9 §, första stycket, står »inom annan vallokal»; skall vara »i annan vallokal». Samma sida i överskriften till 12—18 §§ står »sammanförandet», skall vara »sammanförande». Slutligen ha på sidan 22 i 14 § några ord fallit bort. Första meningen i denna paragraf skall nämligen lyda: »Valman vare vid kommunal-, municipal- och stadsfullmäktigeval under

våren 1919 oförhindrad att å valsedel upptaga det antal namn, han önskar».

Herr talman! Medan jag nu har ordet, anhåller jag att i största korthet få något beröra huvudpunkterna i det föreliggande utlåtandet.

Som herrarne finna, omfattar utlåtandet två kungl. propositioner med förslag till underlättande av deltagande i de förestående valen samt nio med anledning av propositionerna väckta motioner. I propositionerna har Kungl. Maj:t föreslagit, dels att i landskommun med över 3,000 innevanare val av kommunalfullmäktige och landstingsmän skall pågå i två på varandra följande dagar och dels att val av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige, som avse olika tidsperioder, skola äga rum vid en och samma förrättning. I motionerna ha, som herrarna också torde ha funnit, framförts åtskilliga önskemål utöver vad Kungl. Maj:t i sina propositioner föreslagit. Utskottet har, som synes av utlåtandet, i ett sammanhang behandlat båda propositionerna och de i ämnet väckta motionerna. Och då såväl propositionerna som motionerna ha samma syfte, nämligen att underlätta deltagandet i valen, har utskottet även sammanfört till ett lagförslag de olika bestämmelser, som utskottet funnit sig böra föreslå för att nå det angivna syftet. Utskottet har också sökt att i görligaste mån tillmötesgå de i motionerna och annorledes framförda önskemålen. Sälunda föreslår utskottet, att ordförandena i kommunal- eller distriktsstämma må äga rätt att förlägga valförrättningen till två och, där särskilda omständigheter föreligga, till tre olika lokaler inom kommunen eller distriktet och, där så erfordras, med högst en dags mellanrum. Detta äger emellertid icke tillämpning vid val av municipalfullmäktige, då utskottet ansett, att i ett sådant samhälle en dylik anordning icke skulle vara erforderlig.

Betänkligheter ha som bekant framförts mot att i dylika fall lägga bestämmanderätten hos stämмоordförandena. Men enligt utskottets mening är detta nödvändigt med hänsyn till den knappa tid, inom vilken beslut härom måste fattas. Som en garanti mot eventuellt missbruk från stämмоordförandenas sida, då tiden för valet är utsträckt över flera dagar, har utskottet föreslagit, att en av valdagarna *skall* vara en söndag.

Vidare har utskottet beträffande fullmäktigevalen, som avse två tidsperioder, föreslagit, i anslutning till yrkandena i flere av de väckta motionerna, att båda valsedlarna skola inläggas i ett valkuvert samt att till dessa valsedlar må få användas ett sammanhängande papper, avdelat i två hälfter genom perforering. Dessa bestämmelser och medgivanden jämte vissa andra föreskrifter rörande beteckningar på valsedlar m. m. komma givetvis att i hög grad förenkla valproceduren.

Slutligen har utskottet, då på grund av bestämmelsen om valens fördelning i vissa kommuner på flera dagar svårigheter kunna tänkas uppstå att inom mars månad medhinna samtliga val, ansett, att tiden, inom vilken municipal- och kommunalfullmäktigeval skola vara verkställda, bör utsträckas t. o. m. den 6 april. Tiden för

Ang. vissa kommunala val under våren 1919.
(Forts.)

Ang. vissa kommunala val under våren 1919.
(Forts.)

landstingsvalen är ju som bekant genom särskilt stadgande fastställd förut. Beträffande fullmäktigevalen i städerna torde det icke föreligga några svårigheter att medhinna dessa inom mars månad.

Jag har nu, herr talman, i korthet erinrat om huvudpunkterna i det föreliggande lagförslaget. Då jag förutsätter, att kammarens ledamöter varit i tillfälle att taga del av utlåtandet, torde det icke vara behöfligt att nu upptaga tiden med några detaljer. För min del är jag av den bestämda uppfattningen, att utskottets förslag innebär de lättnader för deltagarna i de förestående valen, som man under för handen varande omständigheter rimligen kan begära. Kommunal- och distriktsstämμοordförandena ha, såsom framgår av förslaget, och som jag nyss erinrat om, erhållit rätt att ordna med valen efter de olika förhållanden, som kunna förefinnas i de olika kommunerna, och detta torde vara tillräckligt för att valen skola kunna gå för sig utan alltför stora svårigheter för de valberättigade.

Jag anhåller därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag med de smärre rättelser, som jag har ovan föreslagit, och ber att få uttala den förhoppningen, att kammaren måtte kunna enas om det förslag, som här föreligger, dels av det skälet, att det medför mycket stora svårigheter att åstadkomma ändringar i detsamma, och dels och framför allt av det skälet, att tiden knappast medger någon återremiss eller några samnanjämkningar, ty då förlora vi ytterligare en två eller tre dagar, och det blir svårt för vederbörande i kommunerna att i laga tid kunna hinna med att kungöra valen.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Schotte: Herr talman, mina herrar! I en föregående debatt i anledning av en interpellation hade jag tillfälle att framhålla de skäl, som förelegat för regeringen att icke våga sig på att föreslå de »ambulatoriska» valförrättningar, som då av interpellanten så varmt förordades. Den ståndpunkt, som regeringen då intog i frågan, har icke ändrats. Regeringen anser det fortfarande vara förenat med avsevärda vanskligheter att anordna dylika val och det sätt och den ordning, som här av konstitutionsutskottet föreslås, har, enligt regeringens mening, icke undanröjt alla betänkligheter. Men då det här gäller en praktisk fråga, och då riksdagen allmänt tycks anse det vara av vikt, att man på detta sätt bereder möjlighet att i vidsträckt kommuner vinna flera vallokaler, så har regeringen icke för sin del ansett sig böra motsätta sig antagandet av konstitutionsutskottets förslag. Det förslaget har också genom en del tilläggsbestämmelser och förenklingar i andra fall gjort det lättare för såväl valförrättare som valmän att anpassa förhållandena rörande ifrågavarande val, efter som bäst passar sig för orten, ehuru å andra sidan man måste säga, att det ju alltid eller åtminstone ofta är så, att ju flera bestämmelser man meddelar, desto flera möjligheter yppa sig att överklaga valen och desto större svårigheter i övrigt blir det även i andra avseenden att bemästra. Ej

minst befarar jag sådana möjligheter med avseende å de ambulatoiska valförrättningarna.

Jag vågar slutligen uttala den förhoppningen, att vederbörande kommunal- och distriktsstämмоordförande, i vilkas händer här blivit lagd en betydande makt med avseende å platserna för valen, komma att utöva den med all den grannlagenhet och försiktighet, som förhållandena kräva. Det är otvivelaktigt, som konstitutionsutskottets ordförande framhöll, att, det knappast funnits annan utväg än att lägga en stor makt i detta hänseende i stämмоordförandenas hand, ehuru man naturligtvis annars varit mest benägen att, på sätt som är vanligt med en del andra utsättande av förrättningar, lägga *hela* avgörandet i kommunalstämmans hand.

Ang. vissa kommunala val under våren 1919.
(Forts.)

Herr Per s s o n i Fritorp: Herr talman, mina herrar! Sedan herr statsrådet och chefen för civildepartementet, godkänt det föreliggande förslaget från utskottet, så kan man väl på förhand anse denna fråga avgjord. Jag skall emellertid i varje fall be att få säga ett par ord, innan den avgöres — jag antager, att avgörandet sker redan i dag, ty det är sannerligen på tiden, att föreliggande ärende av riksdagen blir avgjort.

Jag skall först be att få erinra därom, att jag i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 76, väckt en motion, gående ut på att valen till landstingen innevarande år måtte uppskjutas till förra hälften av juni månad. Denna motion har konstitutionsutskottet avstyrkt, och som skäl för avstyrkandet har utskottet anfört följande rader i utlåtandet, som jag ber att få uppläsa, nämligen att »enligt vid 1918 års urtima riksdag träffad överenskommelse såväl landstingsmanuvalen som övriga här ifrågakvarande val skola förrättas i mars månad, och har utskottet på denna grund icke kunnat tillstyrka bifall till nämnda motion». Alltså anser utskottet, att nyssnämnda överenskommelse måste ovillkorligen till punkt och pricka följas och att någon förändring däri icke får göras. Jag framkastar genast då den frågan: har icke utskottet självt i just detta lagförslag måst övergiva nyssnämnda överenskommelse? De båda kungl. propositioner, som konstitutionsutskottet här sammanfört, innehöllo sammanlagt 8 paragrafer, medan det förslag, som utskottet kommit med, inrymmer 18 paragrafer, d. v. s. mer än dubbelt så många. Jag har vid studerandet av detta lagförslag ej kunnat underlåta att fästa särskild uppmärksamhet vid § 16, där det stadgas, att valen av kommunal- och municipalfullmäktige må kunna äga rum även inom de första sex dagarna av påföljande april månad. Jag fastslår det faktum, att konstitutionsutskottet självt måst, åtminstone i någon mån, övergiva den urtima överenskommelsen som helhet betraktad. Men kanske utskottet härvid tillämpar den kända satsen: när jag dricker, är det rätt.

Jag vill om detta lagförslag säga, att det har en viss likhet med många av våra kristidsförfattningar däri, att det är synnerligen brådskande med dess ikraftträdande. Vidare ha många av våra kristidsförfattningar avsett att lägga beslag på vissa varor, och denna lag har åtminstone samband med beslag, nämligen beslagläggande av den po-

Ang. vissa kommunala val under våren 1919.
(Forts.)

litiska makten. Vi läste i gårdagens tidningar i Stockholm, hurusom en framskjuten medlem av det socialdemokratiska partiet skulle i ett föredrag i söndags ha yttrat, att det socialdemokratiska partiet skulle bli det största partiet i första kammaren, när urtimareformen genomförts. Ja, det tror även jag, att det blir, fastän jag icke önskar det, men vad jag här vill betona är det, att här gäller det icke på något sätt att ändra grundvalarna för den urtima uppställningen, utan här gäller det ett praktiskt utförande av det urtima beslutet och ingenting annat. För min del måste jag beklaga, att utskottet icke följt det uppslag, som jag gav i min motion, nämligen att valen till landstingen skulle uppskjutas till förra hälften av juni månad, och jag beklagar detta, därför att jag har den uppfattningen, att varjehanda valtrassel kommer att uppstå, som kan försäkra upphävande av valen, men detta hade kunnat förekommas, om man givit tillräckligt tidsfrist.

Detta lagförslag innehåller alldeles ostridigt nyheter av ingripande betydelse, och jag skall här peka på ett par av dessa, för övrigt desamma, som konstitutionsutskottets ordförande nyss påpekat. Den ena är att valförrättningen i kommuner med mera än 3,000 invånare skall äga rum under mera än en dag, och den andra är, att i kommunalstämmoordförandens hand lägges allt avgörande angående lokalen, när den är en annan än stämmans lokal. Vad den senare nyheten beträffar, står den enligt min uppfattning i alldeles uppenbar strid med nu gällande bestämmelser i kommunalstämmoförordningen, i vad den avser kommunalstämmoordförandens befogenhet. Ty som bekant skall numera ordinarie kommunalstämma i december månad bestämma dagar för följande årets ordinarie stämmor och deras annonsering m. m. Vid de nu förestående synnerligen viktiga valen anses en så beskaffad anordning alldeles onödig, och en samvetsgrann kommunalstämmoordförande, som vill inhämta sin kommuns önsksningar enligt denna lag, är praktiskt taget urständsat att göra detta. Vi skriva i dag den 25 februari och redan nästa söndag lär det finnas kommuner, där valet måste kungöras, men om söndag åtta dagar eller den 9 mars är det oeftergivligt sista dagen, då landstingsmannavalen lagligt kunna utlysas. Och skall riksdagen nu i vanlig ordning skriva till Kungl. Maj:t om detta beslut och Kungl. Maj:t sedermera låta trycka och utsända detsamma till rikets kommuner, så återstår till förfogande härför endast 11 dagar, och jag tillåter mig att tvivla på möjligheten av att allt detta skall gå väl i lås. Ansvaret för de felaktigheter, som kunna uppstå genom denna lag, få därför icke läggas på valförrättarna utan på riksdagen och Kungl. Maj:t, och jag kan för en gång skull instämma i vad som yttrades i »Dagens Nyheter» i en ledare för i lördags beträffande marsvalen, nämligen att »man hoppades, att allt skulle gå väl, även om det i stor utsträckning måste gå på Guds försyn». Mina herrar! Det är ingen liten fråga det här gäller, det är framför allt, efter min uppfattning, ingen parti-fråga. Det gäller enligt min uppfattning det mest praktiska anordnandet för utseendet av valmän för väljande av ledamöter till riksdagens första kammare efter h'tills oprövade grunder, och jag frågar, om det är så orimligt att begära — för att citera ett par rader ur den reservation, som av-

givits av herr Magnusson i Tumhult och herr Räf — »att man haft önskvärd trygghet för att åtminstone dessa val kommit att anställas under det lugn och den besinning, som särskilt dessa viktiga val synes kräva».

Ang. vissa kommunala val under våren 1919.

(Forts.)

Herr talman! Då jag för min ringa del allt jämt håller före, att det varit lyckligast, att dessa val förrättats under förra hälften av juni månad, vill jag för min del fränsäga mig allt ansvar för det beslut, som riksdagen säkerligen i dag fattar i den föreliggande frågan.

Vid konstitutionsutskottets utlåtande är fogad en reservation av herr Forssell, och han har satt i lagform de tankar, som jag framfört i min motion, och det är till denna reservation, jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Forssell: Herr talman, mina herrar! Det har synts mig i denna debatt även böra understrykas, hurusom det är med en nästan obruten enhällighet, som konstitutionsutskottet i det meningskifte rörande det lämpligaste sättet att ordna de stundande valen, vilket här för ett par veckor sedan förevar mellan å ena sidan herr Lindman och å andra sidan herr civilministern, ansett sig böra giva den förstnämnde rätt i den då diskuterade huvudfrågan.

Den mycket stränga dom, som herr civilministern trodde sig böra avkunna över de då av herr Lindman skisserade så kallade ambulatoriska valförrättningarna, har utskottet efter sorgfällig och mogen prövning funnit sig icke kunna biträda. Var och en, som tager sig för att anställa en jämförelse mellan dels den kungl. propositionen nr 76, som blivit utarbetad i den noggrannaste anslutning till de principer, vilka herr civilministern den 7 februari utvecklade, dels motsvarande partier av konstitutionsutskottets nu föreliggande förslag, skall icke kunna undgå att genast finna, hurusom det kungliga förslaget på ett radikalt sätt förändrats och förbättrats. En och var måste också erkänna, att denna förbättring just uppkommit genom att det allra största utrymme lämnats åt just de synpunkter, som av herr Lindman vid det åsyftade tillfället förfäktades.

Den genomgripande omstötning, som utskottet sett sig nödsakat att låta det kungl. förslaget genomgå, är naturligtvis värd ett så mycket starkare beaktande, som det skulle vara mänskligt och begripligt, om den måst försiggå under ett oavlåtligt övertvinnande på utskottspluralitetens sida av de största politiska betänkligheter mot att tillfoga majoritetsministärens civilminister ett så allvarligt parlamentariskt nederlag, ett nederlag, som måste vara så mycket mera smärtsamt och kännbart, som utskottet ju utsträckt sitt korrigeringsarbete till att i om möjligt än vidare grad drabba även den kungl. propositionen med ordningsnumret 36, vilken ju också bar herr Schottes kontrasi gnation.

Det är ju av största intresse för kammaren, att den i dag från regeringsbanken har fått höra, hurusom skiljaktigheterna mellan de kungl. propositionerna och utskottsfröslaget trots allt icke äro större, än att ministären kan acceptera det senare. För en utskotts-

Ang. vissa kommunala val under våren 1919.
(Forts.)

medlem, som icke blyges för att tillstå, att det för utskottet varit både mödosamt och tidsödande att utarbete det nya förslaget, återstår det i sådant fall endast att uttala, att om ministären finner skillnaden mellan sitt förslag och utskottets arbetsresultat så pass ringa, så hade det varit mycket lyckligt, om ministären redan i det kungliga förslaget nr 76 även skänkt ett utrymme åt de grundsatser, åt vilka konstitutionsutskottet i sitt strävsamt hopplappade förslag velat skaffa giltighet och vilka ju som sagt så grundligt ventilerades i denna kamrarsalen redan den 7 februari. *De sakliga argumenten äro ju alldeles desamma nu som då.*

I sådant fall hade nämligen utskottets arbete med all säkerhet kunnat i väsenlig mån förkortas. De hart när oersättliga 18 dygn, som sedan dess förflutit i och för utskottsarbetet, hade då förvisso till hela väljarekårens fromma kunnat till antalet avsevärt reduceras. Än gynnsammare hade saken själfvallet ställt sig, om ministären redan den 24 januari, då den första kungl. propositionen i dessa frågor, den med nummer 36, lades på kamrarnas bord, tagit frågan om lättnader vid valen under omprövning i *hela dess vidd* och icke splittrat denna betydelsefulla fråga på två förslag, av vilka det senare till på köpet kom hela fjorton dagar efter det första. Allra bäst hade det ju varit, om hela detta komplex av lagar presenterats till riksdagens behandling under någon av de första dagarna för densnas samvaro.

Det är ju bekant, mina herrar, hurusom frågan om anordningar i och för valen av ministären dryftats redan i decembr förlidet år. Vad hade väl då varit naturligare, än att herr civilministern, när han till sin stora och bittra sorg såg sig nödsakad att i den fatala kungörelsen av den 31 december 1918 åtminstone för marsvalens del binda det överväldigande antalet kommuner vid den under nuvarande rösträttsförhållanden alltför snäva distriktsindelning, som sagda datum förefanns. — att civilministern, säger jag, redan i samband med denna kungörelse sökt att finna utvägar, som i någon mån kunde bjuda dessa kommuner en ersättning för allt det, som herr civilministern med tungt hjärta måste beröva dem.

Herr civilministern har också upplyst kammaren — det var den 7 februari — om att överväganden i denna fråga på ett mycket tidigt stadium förekommit inom statsrådet. »Kunde man således», yttrade herr statsrådet i sitt här åsyftade interpellationssvar. »icke i större omfattning tillgodese valmännens bekvämlighet genom indelning i valkretsar och valdistrikt av kommunerna för marsvalen, så hade regeringen å andra sidan klart för sig, att *alla rimliga åtgärder för själva valförrättningens underlättande* borde ifrågasättas.» Och herr civilministern har tillmätt denna sin tanke en så stor betydelse, att han i riksdagsprotokollet kursiverat en stor del av de anförda orden.

Herr civilministern har emellertid därpå anmärkt, att för de åtgärder i detta syfte, som kunde ifrågakomma, behövdes riksdagens medverkan, och att detta påstående äger sin fulla riktighet är ju tydligt och klart. Men varför under sådana förhållanden 14 dagar

skulle få förrinna efter riksdagens sammankomst, innan regeringen genom den *första* kungl. propositionen, som icke ens behandlade ämnet i hela dess vidd utan utelämnade en väsentlig del därav, sökte få en sådan riksdagens medverkan, det är icke fullt så tydligt och klart. Man bör ihågkomma, att då civilministern den 7 februari talade i denna kammare, förelåg ännu endast den första kungl. propositionen den med nummer 36, som ju rör sig om en sammanslagning av de två »särskilda valen» vid kommunal-, municipal- och stadsfullmäktigevalen till en enda valförrättning. Men herr civilministern tyckes i sitt anförande sagda dag ett ögonblick leka med den föreställningen, att egentligen med denna proposition all rättfärdighet skulle vara uppfylld. Herr civilministern säger nämligen vidare, att för valförrättningens underlättande »har också, som bekant, *särskild proposition förelagts riksdagen om sättet för valens förrättande*»; och herr civilministern har åter igen kursiverat dessa ord. Men, herr civilminister, då ni sålunda påstår, att denna proposition avsåg sättet för »*valens*» förrättande använder ni ett uttrycksätt, som icke är fullt exakt. Den, som läser edra ord, får ovillkorligen den uppfattningen, att denna proposition avsåg *samtliga* de förestående valen. medan den ju, som bekant, blott avsåg *en del* av dem, ty de viktiga *landstingsmannavalen* voro i denna proposition *icke* vidrörda.

Det är av en ganska stor vikt, att man fasthåller detta, enär, herr civilminister, edra följande i anslutning till detta oriktiga påstående fällda ord skulle möjligen kunna tolkas så, som om ni ville göra gällande, att konstitutionsutskottet och riksdagen redan med anledning av denna fragmentariska och bristfälliga proposition skulle kunnat komma med uppslag till förbättringar vid valförrättningarna i deras helhet. Ty, herr civilminister, ni behagar tillägga: och kan därför »i anledning härav vederbörande utskott och riksdagen utfinna anordningar, som ytterligare kunna påskynda valförrättningarna och underlätta valen för valmännen, måste detta givetvis hälsas med tillfredsstäl else».

Men jag vågar hemställa, huruvida t. ex. en motion, som hade väckts med anledning av den då föreliggande kungl. propositionen nr 36, viken ju, som sagt, endast avser en gemensam valförrättning vid kommunal-, municipal- och stadsfullmäktigevalen, och som hade gått ut på t. ex. införande av två valförrättningsdagar på olika orter inom ett distrikt *vid landstingsmannavalen*, väl kunnat sägas stå i det samband med den avgivna propositionen, som grundlagen fordrar.

Herr talman, mina herrar! Jag har velat göra denna anmärkning för att tillbakavisa och vederlägga den antydning, med vilken herr civilministern tillåtit sig att komma, att nämligen efter den 24 januari, då den åsyftade propositionen kom, ansvaret för tidsutdräkten med förslaget utarbetande skulle vila på utskottet och på riksdagen.

Det är överhuvudtaget ett mycket besynnerligt drag hos denna s. k. starka och självständiga regering, att den esomoftast kryper bakom riksdagens, ja, till och med bakom minoritetspartiernas rygg för att freda sitt eget skinn. Denna utmärkta parlamentariska produkt

Ang. vissa kommunala val under våren 1919.
(Forts.)

Ang. vissa kommunala val under våren 1919

(Forts.)

är i dessa stycken icke en bit bättre, snarare sämre än de gamla ämbetsmannaministärerna, som finga uppbara så mycket klander för sin bristande initiativkraft och sin rädsla för ansvaret.

Det kan sålunda sägas, att inte ens den 24 januari hela frågan låg före på riksdagens bord, och vidare att en kungl. proposition i dessa viktiga och brådskande ämnen, avgiven omedelbart vid riksdagens början, sannerligen icke varit mera, än man rimligtvis kunnat begära.

Om det därför å ena sidan kan påstås, att ansvaret för den försening, som ägt rum, *icke* vilar på utskottet och riksdagen, och om det också står fast, att konstitutionsutskottet trots den bråda tiden och trots sina mindre resurser utarbetat ett förslag, som vida bättre än Kungl. Maj:ts motsvarar förhållandenas krav, så kan det likväl ändå göras gällande, att utskottets skulle kunnat komma till ändå lyckligare resultat, om utskottet, då det nu en gång, såsom redan herr Persson i Fritorp under debatten påpekat, principiellt uppgivit den 31-marslinjen och utsträckt valförrättningsterminen till 6 april, gått vidare på den sålunda inslagna vägen. Inga principiella hinder borde efter detta uppgivande längre kunna ställa sig i vägen. Endast de praktiska skälen borde under sådana förhållanden få vara de utslagsgivande.

Det synes vara alldeles påtagligt, att ett dubbelval, landstingsmannavalen och kommunalfullmäktigevalen, förrättade under den korta tiden från den 24 mars till och med den 6 april, under alla förhållanden måste bliva ganska betungande för landsbygdens befolkning. Och verkliga olägenheter måste *även* med den ambulatoriska metoden uppkomma i de delar av vårt land, där samfärdsel-förhållandena på grund av den vid denna årstid vanliga väderleken äro särskilt vanskliga. För de valberättigade i dessa bygder synas stora svårigheter kunna uppkomma av deras medborgerliga skyldighet att inom den korta tidrymden av enligt utskottets förslag 14 dagar i tvenne omgångar begiva sig till vallokalen.

Att ett dubbelval är mycket betungande, är en uppfattning, som är gängse inom alla läger. Kungl. Maj:ts regering är själv inne på den tanken, nämligen i sin motivering till den förut återopade propositionen nr 36 angående en sammanslagning till *en* valförrättning av de båda »särskilda valen» till kommunalfullmäktige etc. Då propositionen nr 36 diskuterar fördelarna av en sådan sammanslagning, säges det uttryckligen, att »det uppenbarligen skulle vara till största olägenhet för de röstande, om de nödgades avlämna sina valsedlar vid olika tillfällen och sålunda för begagnande av sin rösträtt måste *två gånger* begiva sig till förrättningsstället.»

Nu är det visserligen sant, att olägenheten med de två valen i fråga om kommunalfullmäktigevalen radikalt kan botas genom att de i detta fall sammanslås till ett. Det botemedlet kan ju givetvis icke förekomma vid kommunalfullmäktige- och landstingsmannavalen. Men olägenheterna vid detta dubbelval äro givetvis likartade, även om de måste avhjälpas på ett annat sätt. Man får ju icke förbise, att besvärligheterna härvidlag kunna vara fullt så stora som de vid valen av de båda hälfterna i kommunalfullmäktige och därför lika väl

som dessa val kunna tarva särskilda åtgärder, ehuru av annat slag. Hade det varit betungande för landsbygdens befolkning att två gånger omedelbart efter varandra gå till val av kommunalfullmäktige, så är det naturligtvis precis lika betungande att två gånger omedelbart efter varandra gå till val av landstingsmän och kommunalfullmäktige. Det rör sig ju om ganska stora väljareskaror, som kanske från avlägsna byalag på hindersamma vägar skola vid två omedelbart på varandra följande tillfällen gå från sina dagliga sysslor och begiva sig fram till vallokalerna. Det kan väl gå an för husbondefolket oh deras vänner och bekanta, som kunna föfoga över hästar och slädar för dessa dubbelresor, men knappast lär det kunna vara ett intresse för dem, som ömma för de samhällslager, som *icke* föfoga över sådana resurser, att hålla på detta dubbelval.

Vad landstings- och kommunalfullmäktigevalen beträffar, tillkommer ännu en synpunkt, vilken jag tillåtit mig att utveckla i min reservation.

Det kan nämligen vara en stor risk, att icke så få av dem, som under sådana villkor deltagit i landstingsmannavalen, skola frestas att utebliva från de strax därpå följande kommunalfullmäktigevalen. Med ganska stor säkerhet lär man däremot kunna antaga, att de, som icke haft befogenhet att deltaga i landstingsmannavalen men äro röstberättigade i kommunalfullmäktigevalen, skola mera mangrant infinna sig vid de sistnämnda. Men om härvid ihågkommes, att det just är vid kommunalfullmäktigevalen, som väljarekåren sväller ut med ett antal yngre årsklasser, kan även den avsevärda risken uppkomma, att dessa för kommunernas hela förvaltning så ytterligt betydelsefulla val inom ifrågavarande områden i högre grad skola påverkas av element, som icke ansetts tillräckligt mogna för deltagande i landstingsmannavalen, än fallet skulle blivit, därest de båda valen icke till tiden förlagts i en störande närhet av varandra.

Då alltså de praktiska svårigheterna knyta sig vid de förestående valens karaktär av dubbelval och då det icke varit tänkbart att i detta fall förfara såsom vid valet av de två kommunalfullmäktigevalen, nämligen att sammanslå dem till en förrättning, har den tanken uppstått, att det ena av de båda valen borde uppskjutas till en så avlägsen tidpunkt, att denna menliga karaktär utplånas.

Ännu en fördel, som skulle inträda, åtminstone för det val, som bleve uppskjutet, må här betonas. Alla synas visserligen numera vara ense om att under de förhållanden, som Kungl. Maj:t och utskottet tänkt sig dessa val, den ambulatoriska metoden är absolut erforderlig. Det räcker icke med de utvägar, som Kungl. Maj:t föreslagit, men det finns nog icke heller någon, som icke medger, att även denna förrättningsmetod är nog så tungrodd, trots alla sina förtjänster. Den är en ersättning, ett kristidssurrogat för den rikare distriktsindelning, som hade varit den enda naturliga, men vilken, som sagt, blivit för marsvalen förmenad för det stora flertalet av våra kommuner. Om nu ett av de två valen uppskjötes tillräckligt länge, så skulle man kunna få denna naturliga form för valen i funktion igen, åtminstone för det uppskjutna valet. Men under så-

Ang. vissa kommunala val under våren 1919.
(Forts.)

Ang. vissa kommunala val under våren 1919.
(Forts.)

dana förhållanden uppstår helt naturligt frågan, *vilket* av de båda valen, som lämpligast bör uppskjutas. Jag vil i detta sammanhang som hastigast vidröra spörsmålet, huruvida icke det riktigaste hade varit att föreslå *uppskov med bägge valen*, så att för båda denna rikare distrktsindelning hade kunnat komma till heders. Jag skall icke neka till, att jag mycket lutat åt den tanken att giva åt min reservation ett sådant innehåll. Men ett sådant allmännare uppskov hade tvivelsutan kunnat medföra varjehanda överskådliga vidlyftheter. Alldeles samma skäl som nu skulle framdeles tala mot att förlägga de båda valen till tiden i närheten av varandra, och att härvidlag bestämma de riktiga proportionerna skulle givetvis ha vållat svårigheter.

Det har därför synts mig riktigast att påyrka uppskjutandet endast av *ett* val. Vid besvarandet av den nyss uppställda frågan, vilketdera valet under sådana förhållanden lämpligast borde uppskjutas, synes man mig böra fästa en avgörande vikt vid de synpunkter som herr Persson i Fr torp i sin motion åberopat, och som han också i dagens debatt ytterligare utvecklat. Motionären har ju därvid betonat, hurusom landstingsmannavalen äro de av de förestående valen, vilka genom sin politiska innebörd av naturliga skäl starkast måste inkräkta på riksdagens ledamöters tid och därmed på riksdagsarbetet, vars *förkortande* i enlighet med nyligen antagna lagbestämmelser dock åsyftats. Det är vsserligen sant, att även stads- och kommunalfullmäktigevalen äro viktiga val, men riksdagsmännens flitiga deltagande i agitationen för dessa val kan ej sägas vara så försvarat, så pass av behovet påkallat, som det blir vid landstingsmannavalet. Det förberedande arbetet för de förstnämnda valen kan precis lika väl skötas av andra, medan riksdagsmännen mera ostört kunna sköta sina åligganden vid riksdagen. Om nu landstingsmannavalen bestämmas till den tid som av Kungl. Maj:t och utskottet föreslagits så få vi sannolikt förbereda oss på en riksdagstid, som icke så litet överskjuter de lagbestämda fyra månaderna. Det är just inga ljusa utsikter, synes det mig. Jag vågar hemstäl'a till de herrar ledamöter av kammaren, som äro böjda för att votera för utskottets förslag, och som också veta med sig, att denna landstingsvalrörelse ovillkorligen kommer att taga en mycket stor del av deras tid i anspråk, och tillika inse, att detta i sin tur kommer att avsevärt förlänga riksdagstiden, jag vågar vördsamt hemställa till dessa herrar ledamöter, att de också måtte betänka, att i riksdagen även finnas medlemmar, för vilka en dylik förlängning är en allvarsam börda, varjämte dessa ledamöter kunna göra gällande, att de på *sin* sida ha hela andemeningen i den nya lagstiftningen *mot* riksdagsarbetets förlängning och *för* dess förkortning.

Jag vågar också säga, att den tidpunkt, till vilken herr Persson velat föreslå landstingsmannavalens uppskjutande, synes mycket väl avvägd. Det är ju självklart, att landstingsmannavalen icke böra uppskjutas längre än till den tidpunkt, då dessa synpunkter angående riksdagsarbetets längd förlorat sin giltighet, vilket rimligtvis bör hava inträffat, åtminstone vid ingången av juni månad. Genom

att förlägga landstingsmannavalen till förra hälften av juni månad skulle man därför tillgodose flera djupt berättigade krav, som eljest bliva betänkligt åsidosatta.

Till slut, herr talman, har jag i min reservation sökt angiva de lagbestämmelser, genom vilka de synpunkter, åt vilka herr Perssons i Fritorp motion gver uttryck, skulle kunna realiseras. Det har syntes lämpligt, att bestämmelserna om de till juni månad uppskjutna landstingsmannavalen göras under noggrann anpassning efter § 5, mom. c i Förordningen om landsting av den 21 mars 1862, så att en viss söndag, förslagsvis söndagen den 15 juni 1919, fastställles såsom ordinarie valdag medan dock också en viss valfrihet på de i nämnda § stadgade villkor förbehålles för kommunalstämman. Denna stämman synes lämpligast, där så ske kan, böra sammanfalla med den ordinarie stämman i senare hälften av mars. Vid denna stämman böra också tjänligast de hemställanden om en distriktsindelning beslutas, vilken en kommun kan önska. Det är också uppenbart, att tiden för upphörandet av de gamla landstingsmannafullmakterna och ikraftträdandet av de nya i enlighet härmed måste förskjutas.

Under hänvisning till dessa argument och under ett ytterligare framhållande av att endast genom ett uppskov av landstingsmannavalen på det sätt, som herr Persson i Fritorp i sin motion antytt och som jag i min reservation närmare utvecklat, de djupt berättigade krav, riksdagsarbetets, väljarekårens och de enskilda riksdagsmännens krav, kunna bliva tillgodosedda, vilka eljest hotas av att bliva på det betänkligaste åsidosatta, tillåter jag mig att yrka bifall till den formulering av 1 §, som jag i min reservation angivit.

Härmed var överläggningen slutad. Efter av herr talmannen givna propositioner först på godkännande av 1 § i utskottets förslag samt vidare på godkännande av 1 § i det av herr Forssell reservationsvis framlagda lagförslaget godkände kammaren utskottets förslag till avfattning av 1 §.

2—8 §§.

Godkändes.

9 §.

Godkändes med den rättelse, som föreslagits av herr Larsson i Västerås.

10 och 11 §§; överskriften till 1—11 §§; 12 och 13 §§.

Godkändes.

14 §.

Godkändes med den av herr Larsson i Västerås däri föreslagna rättelsen.

Ang. viss
kommunala
val under
våren 1919.
(Forts.)

Ang. vissa
kommunala
val under
våren 1919.
(Forts.)

15—18 §§.

Godkändes.

Överskriften till 12—18 §§.

Godkändes med rättelse enligt herr Larssons i Västerås förslag.

Slutstadgandet; ingressen; rubriken.

Godkändes.

Utskottets hemställan förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om lagförslaget.

Punkterna 2:o) och 3:o).

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag angående det i nästföregående paragraf omförmälda ärendet.

§ 7.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 30, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa föreskrifter i fråga om förrättandet av val av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige under våren 1919, dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om utsträckande till två dagar av vissa valförrättningar under våren 1919; dels ock i anledning av propositionerna inom riksdagen väckta motioner; samt

från första lagutskottet:

nr 22, i anledning av Kungl. Ma:jts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av § 19 mom. 1 värnpliktslagen den 17 september 1914.

§ 8.

Upplästes fyra till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1919 den 22 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse riksdagens justitieombudsman; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr revisionssekreteraren Berndt Nils Robert Lilienberg 47 röster;

i följd varav herr revisionssekreteraren Berndt Nils Robert Li-
lienberg blivit till riksdagens justitieombudsman utsedd.

Edvard Wavrinsky.

J. P. Jespersen.

Felix Hamrin.

Axel Lindqvist.

År 1919 den 22 februari sammanträdde kamrarnas valmän för
att utse den man, som skall efterträda riksdagens justitieombuds-
man, i fall denne innan nästa lagtima riksdag anställt nytt val av
justitieombudsman, skulle med döden avgå, samt utöva ämbetet un-
der den tid, justitieombudsmannen kan vara av svår sjukdom eller
annat laga förfall därifrån hindrad; och befunnos efter valförrätt-
ningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr häradshövdingen Nils Wihlborg 45 röster;

i följd varav herr häradshövdingen Nils Wihlborg blivit utsedd till
justitieombudsmannens efterträdare.

Edvard Wavrinsky.

J. P. Jespersen.

Felix Hamrin.

Axel Lindqvist.

År 1919 den 22 februari sammanträdde kamrarnas valmän för
att utse riksdagens militieombudsman; och befunnos efter valförrät-
tningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr hovrättsrådet Gustaf Ferdinand Lindstedt 47 röster;

i följd varav herr hovrättsrådet Gustaf Ferdinand Lindstedt blivit
till riksdagens militieombudsman utsedd.

Edvard Wavrinsky.

J. P. Jespersen.

Felix Hamrin.

Axel Lindqvist.

År 1919 den 22 februari sammanträdde kamrarnas valmän för
att utse den man, som skall efterträda riksdagens militieombudsman,
ifall denne, innan nästa lagtima riksdag anställt nytt val av militie-
ombudsman, skulle med döden avgå, samt utöva ämbetet under den
tid, militieombudsmannen kan vara av svår sjukdom eller annat laga
förfall därifrån hindrad; och befunnos efter valförrättningens slut
rösterna hava utfallit sålunda:

herr expeditionschefen Bror Carl Hasselrot 45 röster;

i följd varav herr expeditionschefen Bror Carl Hasselrot blivit utsedd
till militieombudsmannens efterträdare.

Edvard Wavrinsky.

J. P. Jespersen.

Felix Hamrin.

Axel Lindqvist.

Jämte det dessa protokoll lades till handlingarna, beslöt kam-
maren, att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av kam-
marens protokoll underrättas om valen samt anmodas låta uppsätta
och till kamrarna avgiva förslag dels till förordnanden för de valde,
dels till skrivelser till Konungen med anmälan om de verkställda
valen, dels ock till de paragrafer som därom borde i riksdagsbeslu-
tet införas.

§ 9.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Karlsson* i Vätö, nr 332, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 96, med förslag till förordning om särskilda avdrag vid 1919 års taxering till beviljning för inkomst samt till inkomst- och förmögenhetsskatt; och

herrar *Brännström* och *Nilsson* i Antnäs, nr 333, i anledning av samma proposition; samt

herr *Lübeck*, nr 334, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 82, angående pension åt byråingenjören vid hydrografiska byrån E. O. Engströms änka F. S. Engström, född Nordén.

Nämnda motioner bordlades på begäran.

§ 10.

Herr talmannen meddelade, att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet tillkännagivit, att han vid morgondagens sammanträde ämnade besvara herr Magnussons i Skövde interpellation angående upphävande av osttillverkningsförbudet samt frigivande av osthandeln.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:

herr <i>Jensen</i>	under 4 dagar fr. o. m. den 26 febr.,
» <i>Carlsson</i> i Solberga	» 6 » » » 27 »
» <i>Söderberg</i>	» 4 » » » 26 »
» <i>Magnusson</i> i Tumhult	» 6 » » » 1 mars,
» <i>Eliasson</i>	» 3 » » » 1 »
» <i>Olsson</i> i Rösta	» 4 » » » 26 febr.,
» <i>Nilsson</i> i Bonarp	» 2 » » » 25 »
» <i>Hansson</i> i Gårda	» 8 » » » 26 » och
» <i>Alvin</i>	» 5 » » » 28 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,40 e. m.

In fidem
Per Cronvall